

JOUNI AVELIN

Aaveita ja kahleita

”Aave kummittelee Euroopassa – kommunismin aave.” Marxin ja Engelsin *Kommunistisen manifestin* (1848) kuuluisaa avausta on verrattu milloin Shakespeareen, milloin romantiikan aikakauden kaunokirjallisuuteen. ”Proletaareilla ei [...] ole muuta menetettävää kuin kahleensa.” Ja aaveen lailla *Kommunistinen manifesti*kin tuntuu palaavan aina vain häiritsemään porvarin unta uusina laitoksina uusine esipuheineen ja johdantoineen: ensin vuonna 1998, jolloin oli kulunut 150 vuotta pamfletin ilmestymisestä, sitten huhtikuussa 2018, jolloin Marxin syntymästä on kulunut 200 vuotta. Uuteen Vintagen julkaisemaan laitokseen johdannon on laatinut Kreikan entinen valtionvarainministeri Giánis Varoufákis.

Guardian julkaisi laajan otteen Varoufákisin johdannosta¹. Hänen mukaansa Marxin ja Engelsin manifesti ”puhuttelee edelleen sydämiämme runon lailla”. Poliittisen kirjallisuuden saralla se on yhä ”ylittämätön”. Manifestia on toki usein kommentoitu vahingoniloisesti ja happamasti, koska sen toiveikkaat ennusteet kapitalismin itsetuhoisesta laajenemisesta elämisen ja olemisen perimmäisiinkin nurkkiin eivät ole toteutuneet, mutta Varoufákis pitää sen luomaa kuvaa maailmasta yllättävänkin tuoreena ja teknologisten innovaatioiden aikakaudelle passelina. Tarvitsee vain vaihtaa höyrykoneet ja manufaktuurit informaatioaikakauden hilavitkuttimiin ja valkokaulusvelkaiston hikipajoihin.

Varoufákisin mukaan manifestin kuvaus pätee ennen kaikkea sen kovan ytimensä osalta. Yhteiskunnat ovat jakautuneet aina vain selvemmin kahteen luokkaan: niihin, jotka omistavat, ja niihin, jotka eivät omista. Myös manifestin esitys porvariston ”äärimmäisen kumouksellisesta osasta” pitää kutinsa paremmin kuin hyvin: ”Porvaristo ei voi olla olemassa mullistamatta jatkuvasti tuotantovälineitä, sen seurauksena tuotantosuhteita ja edelleen kaikkia yhteiskunnallisia suhteita.” Nämä mullistukset ovat Marxin ja Engelsin mukaan jatkuvia, ja ”kaikkien yhteiskunnallisten olojen alituinen järkkyminen, ikuinen epävarmuus ja liike erottavat porvariston aikakauden kaikista muista”.

Marx ja Engels pitivät tätä kapitalismiin sisältyvää tuhovoimaa tekijänä, joka ennen pitkää ajaa luokat vastakkain. Tässä tiimellyksessä Varoufákis mukaan juuri keskiluokasta tulee ”virtahepo olohuoneessa”, dinosaurus, joka ajautuu ennen pitkää sukupuuttoon. Kapitalismiin sisältyvä ”irrationaalisuus” on Varoufákisille sen tuhon ydin: se orjuuttaa yhtä lailla rikkaat kuin köyhätkin ja hukkaa sekä inhimilliset että luonnon resurssit, ja meno sen kuin kiihtyy.

Varoufákisin eväät kuitenkin ehtyvät näillä main, eikä häneltä tunnu löytyvän mitään erityisen virkistävää *cliff-*

hangeria. Oletus keskiluokan kurjistumisesta tai katoamisesta jää pelkän ohimenevän maininnan varaan, eikä hän noteeraa lainkaan nousevien talouksien kasvavaa keskiluokkaa.

Sopii siis kääntyä vaikkapa Slavoj Žižekin puoleen. Hänen teoksensa *The Spectre is Still Roaming Around* (1998) ilmestyi manifestin edellisen ”uuden tulemisen” aikoihin².

Žižekin mukaan antikommunismi tarjosi helppoja nautintoja, koska kuka tahansa sai syyttää kaikesta ikävästä ”puolueta”, Stalinia, Leniniä sekä tietenkin Marxia itseään. Kapitalismiin liittyy aivan omanlaisensa hyytävyys, koska sen aiheuttamista tuhoista (alkuperäiskansat, luonto) ei voi syyttää mitään yksittäistä tahoa. Ei ole mitään ”kapitalismin manifestia”. Kapitalismi on kuin anonyymi, ohjailematon tai alkuperätön mekanismi. Kun lisäämme Žižekin toteamukseen vielä ”näkyttömän käden”, kauhun kierrokset käyvät aivan omalla tasollaan.

Žižek tarttuu myös Judith Butlerin väitteeseen, että kapitalismin ytimessä on heteroseksuaalinen ydinperhe. Butlerin mukaan vaihtoehtoiset tai erilaiset perhe- ja parisuhdemuodot voivat kuluttaa tai heikentää tätä ydintä, mutta Žižek pitää näitä uusia muotoja pikemminkin osoituksena kapitalismin joustavuudesta.

Kapitalismin sulatusvoima on omaa luokkaansa. Se absorboi itseensä suit sait sukkelaan kaiken sadomasokismista biseksuaalisuuteen tai drag-performansseihin ja siten vain vahvistaa itseään sulkemalla piiriinsä kaiken sen, mitä joskus muinoin olisi pidetty ”poikkeavana”. Kapitalismin perhemalli ei siis ole suinkaan jäykkä tai joustamaton, pikemminkin päinvastoin: kaikki elämisen tai olemisen muodot tavoittelevat *samaa* tunnustusta kuin heteroseksuaalinen ydinperhe. Kaikki haluavat oikeuden kirkkohäihin ja puolitoista lasta.

Siten queer-teorian suosimat vähemmistöjen elämisen muodot tai tavat eivät aseta mitään todellista uhkaa kapitalistiselle tuotantomuodolle. Kapitalismiin liittyy jokin aivan erityinen *indifferenssi*, välinpitämättömyys, joka antaa kaikkien kukkien kukkia, koska ne kaikki ovat ”vain kukkia”.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Giánis Varoufákis, Marx Predicted Our Present Crisis – and Points the Way Out. *Guardian* 20.4.2018. Verkossa: [theguardian.com/news/2018/apr/20/yanis-varoufakis-marx-crisis-communist-manifesto](https://www.theguardian.com/news/2018/apr/20/yanis-varoufakis-marx-crisis-communist-manifesto)
- 2 Slavoj Žižek, *The Spectre is Still Roaming Around! An Introduction to the 150th Anniversary Edition of The Communist Manifesto*. Arkzin, Zagreb 1998.